

Nemzetközi mega sportesemények és a fenntarthatóság kapcsolatának vizsgálata

Fenntarthatóak-e a hazai sportesemények?

Bevezetés

Ernest Hemingway azt állította, hogy „A sport megtanít becsületesen győzni, vagy emelt fővel veszíteni. A sport tehát mindenre megtanít.” Posztmodern világunkban a sport népszerűsége és globalitása miatt, egyre jelentősebb szerepet töltenek be a sportszövetségek, sportcsapatok és sportolók által megfogalmazott álláspontok. Ezen álláspontok közé tartozik a fair play, vagy a rasszizmus elleni küzdelem fontossága, de nélkülözhetetlen a sport számára a fenntarthatóság és a fenntartható fejlődés is. A fenntarthatóság már évtizedek óta globális probléma, és mindennapjaink témája. Ennek ellenére gyakran hallani, hogy a hivatásos sport és a nagyszabású sportesemények főként profit orientáltak mintsem fenntarthatók. Ezért kiváltképp fontos, hogy ezek a jelenkori sportesemények ne csak hirdessék, hanem minden szempontból fenntarthatók legyenek, és hiteles üzeneteket átadva, mi is meg tanulhatunk fenntarthatóan létezni a sport által.

Célkitűzés

Kutatásom célja, hogy a megtudjam, vajon fenntarthatóak-e a mega sportesemények. Az általunk összeállított szempontrendszer (lásd 7. oldal) a fenntarthatóság három alappillérjére építettük, így megjelenik a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság is. Kutatásom során az elmúlt 5-5 Olimpiára és Atlétikai Világbajnokságra fókuszáltam. Mindkét a sporteseménynél az utolsó 5 megrendezett eseményt vettem alapul. Az Olimpiát azért találtam fontosnak vizsgálni, mivel Preuss (2007), Horne (2007), Gold és Gold (2008), Müller (2015) kutatókkal egyetértve, az Olimpia a legnagyobb mega sportesemény, amelyet egy ország rendezhet. Magyarország kommunikációjából arra következtethetünk, hogy hazánk is szeretné magáévá tudni a rendezés jogát. Erre jelenleg legkorábban 2036-ban kerülhet sor, amelyre már Magyarország jelezte rendezési szándékát (MOB.hu). Éppen ezért tartom fontosnak megvizsgálni, hogy az elmúlt Olimpiák alapján, vajon Magyarország képes lenne-e egy minden szempontot figyelembe vevő, fenntartható nyári játékokat megrendezni. A Szabadtéri Atlétika Világ Bajnokság a másik mega sportesemény, amelyet kutatásom során vizsgáltam. Az atlétikai

világbajnokság - Rózsa Iván (a budapesti atlétikai világbajnokságot szervező cég marketing és kommunikációs igazgatója) szerint - a harmadik legnagyobb sportesemény, amelyet egy ország megrendezhet (<https://sportsmarketing.hu/>). Ezt a sporteseményt dolgozatom írásakor hazánk már megrendezte, amely rendkívül pozitív visszhangot kapott a médiában, de hosszútávú hatásait *még nem tudjuk/lehet mérni. Így a fentiek alapján két olyan mega sporteseményt vettem alapul a kutatásához, amelyet hazánk már megrendezett, vagy szeretne megrendezni.

Anyagok és módszer

Szakirodalmi áttekintés – A fenntartható fejlődés

A fenntartható fejlődés témájával az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) foglalkozott nemzetközi szinten Stockholmban még 1972-ben. 1983-ban az ENSZ megalapította a „Környezet és Fejlődés Világbizottság”-át, amely a Brundtland Bizottság nevet kapta. A Bizottság az akkori vezetője nevére kapta a nevét, a Norvég miniszterelnök asszonyról, Gro Harlem Brundtlandról. A Brundtlandi Bizottság 1987-ben kiadott „Közös jövőnk” (Our Common Future) jelentésében olvashatjuk „először” a fenntartható fejlődés fogalmát, mely szerint, „kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját szükségleteiket.” (Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség 2018). A fenntarthatóság témája, már évtizedek óta foglalkoztatja a társadalmunkat. Ezt bizonyítja, hogy az ENSZ 1987-es definícióját azóta más nemzetközi szervezet, és kutatók is újra fogalmazták. A Világ Tudományos Akadémia (World Conference of Scientific Academies) 2000-ben Japánban, Tokióban kiadott és elfogadott nyilatkozata alapján „a fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével együtt.” (Gyulai, 2000, p, 5.) A fent említettek alapján nem csak a nemzetközi szervezetek érdeklődését keltette fel a fenntartható fejlődés fogalma, hanem a kutatókét is. Ezen kutatók közé tartozik Herman Daly, akinek a megállapítása szerint, „a fejlődés minőségbeli javulást jelent, míg a növekedés mennyiségbeli bővülést” (<https://eionet.kormany.hu/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma>). A témának hazai irodalma is van, Gyulai (2012) úgy fogalmazott, „A fenntartható fejlődés fogalma a jövő generációk iránt érzett felelősséget, az un. intergenerációs szolidaritást hangsúlyozza azáltal, hogy elismeri a jövő generációk jogát szükségleteik kielégítésére”.(Gyulai, 2012, p. 2). A fenntartható fejlődés fogalmát az 1 táblázat szemlélteti.

1. táblázat

A fenntartható fejlődés fogalmának leírásai

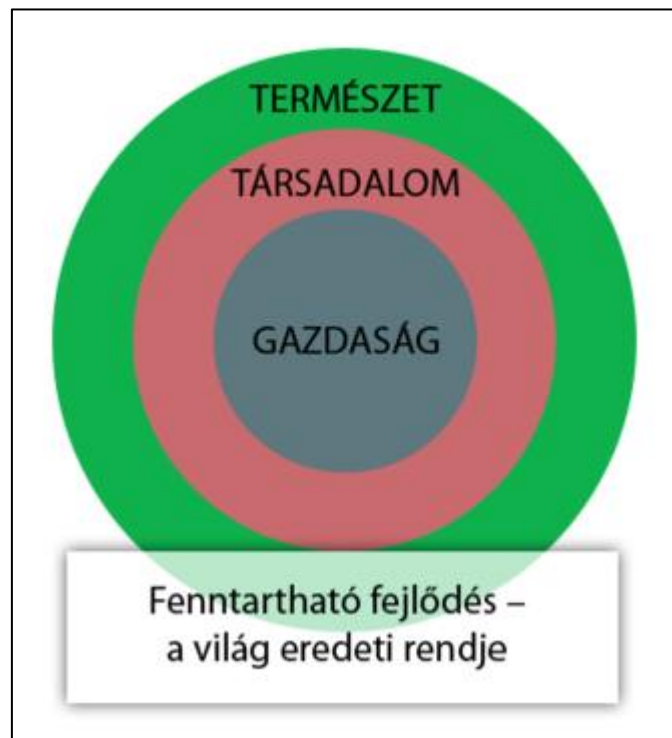
Ki	Mikor	Fogalom
Brundtlandi Bizottság	1987	„kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját szükségleteiket”
Herman	1996	„a fejlődés minőségbeli javulást jelent, míg a növekedés mennyiségbeli bővülést.”
Világ Tudományos Akadémiáinak	2000	„a fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével együtt.”
Gyulai	2012	„A fenntartható fejlődés fogalma a jövő generációk iránt érzett felelősséget, az ún. intergenerációs szolidaritást hangsúlyozza azáltal, hogy elismeri a jövő generációk jogát szükségleteik kielégítésére.”

Az 1. táblázat összefoglalja a fenntartható fejlődés fogalmának több évtizedes fejlődését

Ahhoz, hogy a fenntartható fejlődés megvalósuljon, a fent látható három fő alap „pillérnek” kell megvalósulnia, mégpedig a társadalmi fejlődés, gazdasági fejlődés és a környezet védelme. Ezt a három pillért, egy háromlábú szék lábaihoz lehetne leginkább hasonlítani, azaz, ha az egyik pillér hiányzik, akkor az eldől, és már nem valósulhat meg a fenntartható fejlődés. A fenntartható fejlődést az 1. kép ábrázolja.

1. kép

A fenntartható fejlődés összetevői

Az 1. kép szemlélteti a fenntartható fejlődés három pillérét Forrás: <https://eionet.kormany.hu/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma>

Ahhoz, hogy a fent említett fenntartható fejlődés három alappillére megvalósuljon, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) 2015-ben, egy New Yorki csúcstalálkozón a 193 tagállam egyhangúan elfogadta a 17 fenntartható fejlődési célt (2. kép). A 17 fenntartható fejlődési fő cél, és a hozzájuk tartozó 169 alcél segítségével 2030-ig kívánnak megküzdenni a klímaváltozással, és a szegénység felszámolásával, annak érdekében, hogy mindenki számára jobb jövőt biztosítson a bolygónkon. A fenntartható fejlődési célok aktivitásra ösztönzik a fejlett és fejletlenebb országokat egyaránt, annak érdekében, hogy 2030-ig megbirkózzanak a szegénység, az egyenlőtlenség és a klímaváltozással egyaránt.

2. kép

Fenntartható fejlődési célok

A 2. kép jól szemlélteti az ENSZ által megfogalmazott fenntartható fejlődési célokat Forrás: <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg->

Szakirodalmi áttekintés - A mega sportesemények értelmezése

Dolgozatom érthetőségének szempontjából úgy érzem érdemes pontosítani, hogy mit is jelent az, hogy „megasportesemény”. Ha egyszerűen utána tallózunk az interneten, hogy mit jelent a „mega” szó, azt kapjuk magyarul, hogy *milliószoros és rendkívül nagy*. Így leegyszerűsítve, azt a jelentést kapjuk, hogy rendkívül nagy sportesemény. Az elmúlt néhány évtizedben, azonban több kutató is definiálta a mega események és sportesemények fogalmát. Ritchie (1984) megközelítése szerint, a mega események olyan egyszeri, vagy ismétlődő események, amelyek rövid ideig tartanak, amelyek a turista célpontok ismertségét, vonzerejét és jövedelmező képességét fokozzák, rövid és hosszú távon is. Getz (2005) állítása, hogy a kilátogatók számának, meg kell haladnia az egymillió főt, ezzel alátámasztja az előző megállapítást. Azonban van olyan kutató, aki más szempögből határozza meg a mega eseményeket, ugyanis, Roche (1994) megállapítása szerint, a mega események rövid távúak, amelyek hosszú távú következményekkel járnak a rendező város számára, az így felépített infrastruktúra gyakran adósságot hordoz magával, és hosszú távú használatot igényelnek. Az esemény pozitív képet közvetíthet a rendező városról, a médián keresztül. Egy másik nézet szerint a mega sportesemények, elég nagyok ahhoz, hogy hatással legyenek a gazdaságra, és globálisan

felkeltsék a média érdeklődését, továbbá olyan jelentős nemzetközi, vagy globális versenyek, amelyek magas résztvevő számmal, médiakövetéssel és gyakran infrastrukturális beruházásokkal járnak (Gold & Gold, 2011). Jago és Shaw (1998) tanulmánya szerint a mega eseményeknek nevezzük azokat, amelyek nagy presztízzsel járnak, nagy tömeget képesek bevonzani helyszínen, és a médiában egyaránt. Nagy költségekkel járnak, és örökséget hagynak maguk után.

Dolgozatom szempontjából Müller (2015) megfogalmazása a legrelevánsabb, amely a fent említett definíciókat összefoglalja, vagyis:

- Meghatározott időtartamúak,
- Nagy létszámú közönséget vonzanak,
- Magas média eléréssel rendelkeznek,
- Nagy költségekkel járnak,
- Nagy hatással vannak az épített környezetre és a lakosságra.

A mega sportesemények kritériumait az 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat

A megasportesemények kritériumai

Kutató	Turisztikai látványosság	Média elérés	Költségek	Környezeti változások
Ritchie (1984)	+	-	-	-
Roche (1994)	-	+	+	+
Jago & Shaw (1998)	+	+	+	+
Getz (2005)	+	-	-	-
Gold & Gold (2011)	-	+	+	+
Müller (2015)	+	+	+	+

1. táblázat jól szemlélteti az egyes kutatók álláspontját

Hipotézisek

Magyarország a közelmúltban több jelentős sport és megasporteseménynek adott otthont, és hazánk média kommunikációjából arra következtethetünk, hogy a jövőben is számíthatunk hazai rendezésű nagyszabású sporteseményekre (MOB.hu). Jelen kutatásom első felében, a fenntarthatóság és a fenntartható fejlődés szakirodalmát dolgoztam fel, és bemutatásra került a sport és a fenntarthatóság kapcsolata is. Dolgozatom másik felében mega sportesemények fenntarthatóságát vizsgálom egy általam meghatározott szempontrendszer alapján.

Munkám megkezdése előtt, három hipotézist állítottam fel:

1. A mega sportesemények rendezése hosszú távú gazdasági hatásokkal jár.
2. A mega sportesemények hatására megnövekszik a sportolás iránti hajlandóság, a lakosság körében.
3. A környezeti fenntarthatóság érdekében a rendező országok a már meglévő sportlétesítmények kihasználásával, és ideiglenes sporthelyszínek építésével kívánják megvalósítani.

A kutatás módszere

Kutatásunk módszere dokumentumelemzés, mely során a mega sportesemények jelenségeinek, (jelen esetben az utolsó öt megrendezett Olimpia és Atlétikai Világbajnokság) és a fenntarthatóság közötti kapcsolatot vizsgáljuk, egy általunk létrehozott szempontrendszer alapján. Szempontrendszerünket (3. táblázat) más kutatások, szakmai cikkek stb., kvantitatív adataival töltöttük fel.

3. táblázat

Fenntarthatósági szempontrendszer

GDP	Sporthelyszínek	Olimpiai falu költsége	Szállás	Közlekedés	Biztonság	Múltbeli tapasztalatok	Finanszírozás	Munkahelyváltozások	Önkéntesek száma	Turizmus változása

A 3. táblázatban a szempontrendszert szemléltetem, szempontrendszerünket a mega sportesemények jellemzőit, és a fenntarthatóság alappilléreit figyelembevéve építettük fel.

Eredmények

Gazdasági hatások

GDP

A gazdasági hatások számszerűsítésére megfelelő mérőszám GDP, Gross Domestic Product. a legismertebb mérőszámmal A GDP, a közgazdaságtan egyik alapvető mérőszáma, amely megmutatja egy ország gazdasági termelését, egy adott időszak alatt. A sport területén a GDP a sporthoz kapcsolódó termékek (merchandise) és szolgáltatások összességét jelenti (sportesemények belépői vagy a fitnesz bérletek). Az elmúlt évtizedben a sport egyre nagyobb mértékben járult hozzá a bruttó hozzáadott értékhez, amit az is bizonyít, hogy Európában a sport 2,98%-kal járult hozzá a GDP-hez. Azonban Bácsné és mtsi (2018) kutatása alapján Magyarország elmarad az EU-s átlagtól, mivel 2012-ben a sportágazat hozzájárulása nem érte el az 1%-ot.

Nem meglepő tehát, hogy az országok versengenek a mega sportesemények rendezési jogáért a várt gazdasági megtérülés reményében (Müller et al., 2016). Brückner és Pappa (2015) kutatása szerint, az Olimpiai játékok ideje alatt átlagosan 0,4%-os gazdasági növekedés tapasztalható. Az ilyen események gazdaságélénkítő hatása azonban nemcsak az esemény alatt, hanem már a megelőző években is jelentkezik, amikor megkezdődnek a sporthelyszínek és az infrastruktúra fejlesztései, amelyek hozzájárulnak a munkanélküliség csökkenéséhez. Továbbá, egy sikeresen megrendezett mega sportesemény hosszú távon is növelheti a turizmust, javíthatja az ország imázsát, ezzel is hozzájárulva a GDP növekedéséhez.

Olimpia

A fentieket alátámasztják a szempontrendszerünk adatai is. Azoknak a rendező városoknak, amelyek a nyári játékok előtt jelentősebb általános infrastruktúrát fejlesztettek, és több új sporthelyszínt hoztak létre, szignifikánsan magasabb lett a (rendező ország) GDP-je az Olimpia évében, és az azt megelőző évben. Erre a Pekingi Olimpia a legszembetűnőbb példa. Az elmúlt 5 Olimpiából láthatóan ők fejlesztették a legtöbb általános infrastruktúrát, ami mellett 12 db új sporthelyszínt is létrehoztak, ezért is volt képes 2007-ben 14,2%, majd 2008-ban 8,7%-kal növelni az ország GDP-jét (szempontrendszer). Ezzel szemben látványosan alacsonyabb a 2012-ben és a 2020-ban rendezett Olimpiák bruttó hozzáadott értéke. A Londoni és a Tokiói Olimpiák előtt a Pekinggel ellentétben, sokkal kevesebb általános infrastruktúrát fejlesztettek, és a sporthelyszínek közül, a már meglévő létesítményeket használták. A két város megfelelő infrastruktúrájának köszönhetően jelentősen csökkenteni tudták az Olimpiához kötődő végleges kiadásait is.

A 2004-ben megrendezésre kerülő Athéni Olimpia a fenti két szélsőséges Olimpia között helyezkedik el, mivel lényegesen kevesebb infrastrukturális beruházás történt a nyári játékoknak köszönhetően, mint a négy évvel később megrendezett Pekingi Olimpián, de jelentősen több mint az azt követi Londoni játékokon. Görögország megfelelő példa arra is, hogy egy kisebb költségvetésű Olimpiai játékok megrendezése is jelentős gazdasági növekedéssel jár, mivel 2004-ben az Olimpiához kötődő beruházásoknak köszönhetően, az uniós tagországok között Görögországban növekedett egyik legtöbbet a GDP (Müller et al., 2016).

Pontos adatot nem találtam arról, hogy a 2016-ban Rioban rendezett Olimpia mekkora gazdasági növekedést hozott Brazília számára a nyári játékok évében. Azonban a fentiekől eltérően azt tudjuk, hogy az Olimpiai beruházások nélkül – a 2012 – 2015 időszakban - 7,5%-kal lett volna kisebb az ország gazdasági fejlődése. Itt érdemes kritikusabban gondolkodni, mivel ebben az időben Brazília egy meglehetősen különleges helyzetben volt. A 2016-os Olimpia előtt 2 évvel, 2014-ben megrendezték a Labdarúgó VB-t, amiről már tudjuk, hogy a legjelentősebb sportesemény, a nyári játékokkal együtt. Így felmerülhet az a kérdés, hogy vajon az infrastrukturális beruházások tényleg csak az Olimpiára készültek, vagy esetleg mind a kettőre.

Atlétika

Az Atlétika VB a 3. legnagyobb sporteseménye, amelyet egy ország megrendezhet. Az Olimpiával ellentétben, nem százalékosan találtam meg a sporteseménnyel járó gazdasági hatások adatait. Ez azért lehetséges, mivel az Atlétika VB a maga „bronzérmével” sem képes az Olimpia nagyságával versenyezni, így gazdasági hatásai is kisebbek. Számunkra örömteli, hogy a 2023-ban megrendezett Budapesti VB az előző 4 Atlétikai VB-t felülmúlva - a maga 130 Milliárd forintos gazdasági hatásával - a legnagyobb gazdasági hatást érte el. Így elmondható, hogy a hazai rendezésű Atlétikai VB jelentős bevételt hozott a magyar állam részére, igaz ebbe a számításba nem számolják költségként a közel 250 milliárd forintba kerülő Nemzeti Atlétikai Központot.

Biztonság

Egy sikeres mega sportesemény lezajlásához elengedhetetlen a megfelelő biztonság kialakítása. Napjainkban egy sportesemény vonatkoztatásában a szurkolók egyik legfontosabb elvárása a biztonság (Mátyás et al., 2023). A 2001.09.11-én New Yorkban történt terrortámadás óta, ártértékelték a biztonság jelentőségét, és a biztonság fentartására még jelentősebb hangsúlyt

fordítanak a rendező országok. Posztmodern világunkban azonban nem csak a szokványos bűnözők jelenthetnek veszélyt egy mega sporteseményre, hanem azok a kiber bűnözők, akik a világ másik oldaláról is képesek megbénítani a sporteseményt (Samatas, 2007; Giulianotti 2015; Keesbury, 2016). Samatas (2007) kutatásában megemlíti, hogy az Athéni Olimpia volt az első olyan mega sport és média esemény, amely a szeptember 11-e után történt. Éppen ezért lehetséges az, hogy a biztonságra szánt keret szignifikánsan megemelkedett, a nemzetközi nyomás, és a NOB megnövekedett elvárásainak hatására. Amíg az 1996-os Barcelonai Olimpián 66.2 Milliárd dollárt, illetve a 2000-ben rendezett Sydney-i Olimpián 179.6 millió dollár volt a biztonságra fordított keret, addig ez már Athénben már majdnem 9-szer annyiba került, 1,5 milliárd dollárba (Giulianotti, 2015). Ahogyan a szempontrendszer is szemlélteti, a biztonságra fordított kiadás jelentősen csökkent az elmúlt Olimpiákon, mivel az utolsó 3 nyári játékok biztonságra fordított kiadása közül, egyik sem nem érte el az egy milliárd dollárt. Azonban azt megállapíthatjuk, hogy a megfelelő biztonság biztosítása, még mindig jelentős kiadással jár a rendező országnak.

Finanszírozás

A mega sportesemények egyik általános jelensége a túlköltekezés (Preuss, 2018). Különösen igaz ez az Olimpiára. A 3.táblázat „Finanszírozás” szempont alapján, az 1. ábra vizuálisan is szemlélteti a jelentős különbséget, a tervezett és a végleges kiadások között.

1. ábra

Az Olimpiát rendező országok tervezett, és végleges kiadásai

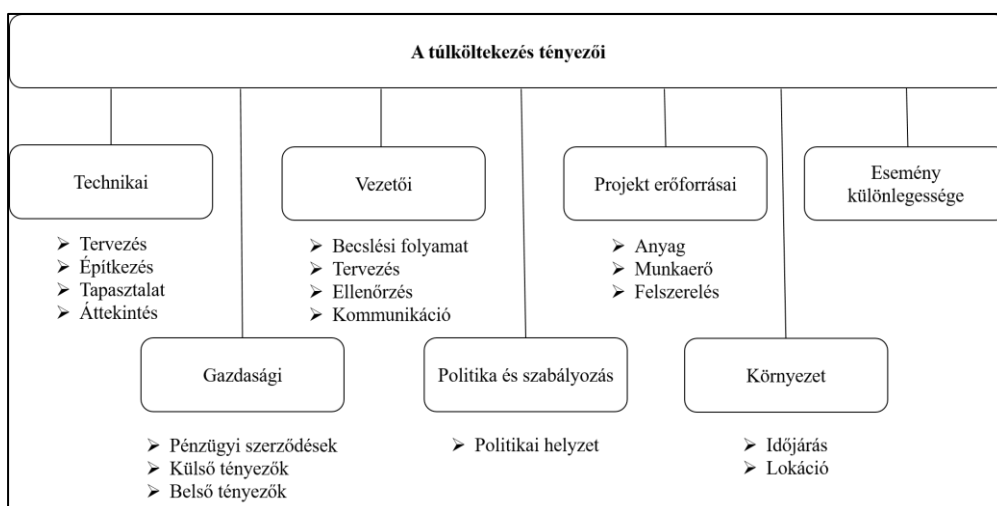

Az 1. ábrán az Olimpiát rendező országok tervezett és végleges kiadásai közötti különbséget szemlélteti.

Átlagosan 2-5x eltéréseket figyelhetünk meg. Kivétel ez alól a Pekingi Olimpia, ahol valamivel több, mint **25x-ös** túlköltekezést figyelhetünk meg. Az olyan „kisebb” mega sporteseményeknél, mint az Atlétika VB kevesebb információ áll rendelkezésünkre, azonban a 2023-ban rendezett Budapesti VB-nél **1,4x-es** túlköltekezést figyelhetünk meg. Így a fentiek alapján egyszerűen megállapíthatjuk, hogy minél nagyobb mega sporteseményt rendezünk, annál nagyobb túlköltekezésre számíthatunk. Azonban sokkal érdekesebb, hogy vajon miért is kerül szinte kivétel nélkül többre megrendezni egy jelentős nemzetközi sporteseményt, ami főként, vagy teljesen közpénzből valósul meg. A túlköltekezés miertjére Preuss (2022) kutatásában keresi a választ, amit a 3. kép szemléltet.

3.kép

A túlköltekezés tényezői

3. kép Preuss et al., (2019) alapján, saját szerkesztés, Forrás: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/23163/1006990.pdf?sequence=1>

Társadalmi hatások

Önkéntesek

Egy sikeres sportesemény lebonyolítása lehetetlennek bizonyulna, az olykor több ezer fős önkéntes csapat nélkül (Szerényi et al., 2019; Nárai 2022). Önkéntesség alatt lehetőségünk nyílik szakmai tapasztalatok szerzésére vagy bővítésére, mint például adminisztratív vagy marketing területen. (Szerényi 2019; Scharfenkamp et al., 2023) A (sport)önkéntesség a saját „humán tőkénkbe” való befektetést is jelenti, mivel a sportban vállalt önkéntes feladataink során, olyan szociális készségeket sajátíthatunk el, mint a vezetői-, és kommunikációs készség (nyilvánosság előtt beszélni), továbbá fejleszti az önkifejezést és a kreativitást is. Mindezek

mellett megtanulhatunk csapatban dolgozni, és lehetőségünk nyílik új barátokat szerezni más országokból (Minnaert, 2012). A legtöbb mega sporteseményhez nagy létszámú önkéntes csapat szükséges. A kutatásom során kiderül, hogy egy Olimpia lebonyolításához 40-70 ezer önkéntesre (szempontrendszer), míg egy Atlétika VB lebonyolításához 500-4000 (szempontrendszer) önkéntesre van szükség.

A rendező országok szempontjából nézve, nem csak pozitív társadalmi hatásokat érnek el az önkéntesek foglalkoztatásával, hanem rengeteg pénzt is „spórolnak”. Doherty (2009) kutatásában megállapítja, ha 45 ezer önkéntes átlagosan 100 órát dolgozik, az 4,5 millió „ingyen” munkaórát és 45 millió dolláros megtakarítást jelent (10\$-os órabérrel számolva). Ez az összeg meglehetősen soknak számít, elég csak abba bele gondolni, hogy több mint a fele, mint amit London 2017-ben az Atlétika VB megrendezésére fordított.

Gazdasági – Társadalmi hatások

Munkahelyváltozások

A gazdasági – társadalmi hatások első alpontjában a mega sportesemény miatt létrejövő munkahelyeket vizsgáltam. Bulcsú és munkatársai (2018) is felteszik azt a kérdést, mely szerint elég erős-e azaz érv a nemzetközi sport rendezvények rendezése mellett, hogy a foglalkoztatottság jelentős mértékben növekedhet. Egy mega sporteseményhez kapcsolódó foglalkoztatottság növekedést, három részre bonthatunk:

1. **Rendezvény előtti munkalehetőségek:** Létesítmény/infrastruktúrafejlesztés (kutatásomban: sportlétesítmény, szállás, közlekedés szempontok)
2. **Rendezvény közbeni munkalehetőségek:** megnövekedett turizmus miatt nő a helyi fogyasztás, szálláshelyek, vendéglátás és szolgáltatások megnövekedett értékesítése
3. **Rendezvény utáni:** Ezek a rendezvényhez kapcsolódó hosszútávú (fenntartható) munkahelyek, amelyek az elkészült létesítmények üzemeltetésével kapcsolatosak. (András & Máté, 2016; Bulcsú et al., 2018)

Az általam vizsgált 5 nyári Olimpiai játékoknál 4-nél találtam adatokat a munkahelyek számának változására. A 3. táblázat rámutat a mega sportesemény „sajátosságára”, mégpedig, hogy az előkészületi folyamatok (és a foglalkoztatottság növekedése) már évekkel korábban megkezdődnek, akár 7 évvel a sporteseményt megelőzően. A 2008-ban és a 2016-ban rendezett nyári játékok vonatkozásában találtam a legpontosabb adatokat. Előbbi 1,8 millió, utóbbi 2,2 millió munkahelyet hozott összesen létre, amely jelentős változásnak mondható. Összehasonlításléppen, Magyarországon a foglalkoztatottság száma 2023-ban megközelítőleg 4,7 millió fő volt (KSH), így a Rio-i Olimpia megközelítőleg fél magyarországnyi

foglalkoztatottsággal növelte, munkavállalói számát. Érdeemes megjegyezni, hogy ebben az ideiglenes munkahelyek is szerepelnek, így pontosan azt nem tudhatjuk, mennyi állandó munkahely jött létre, az Olimpia hatásaként.

A 2004-ben rendezett Olimpia esetében, a rendező város foglalkoztatottság növekedését találtam meg, amely 11,2%-volt. Ha a fentihez hasonlóan megnézzük, hogy Budapest foglalkoztatottsága 2020-ban 854 ezer fő volt (KSH), akkor megállapíthatjuk, hogy egy Budapesten rendezett Olimpia megközelítőleg 95.648 új állandó és ideiglenes munkahelyet hozhatna létre fővárosban. Megfelelő létesítmény utóhasznosítással a megnövekvő foglalkoztatás hosszútávon is fenntarthatjuk, azonban ennek hiányában a foglalkoztatottság mértéke a sportesemény előtti időszakra csökkenhet vissza (Bulcsú et al., 2018).

Szállás

A gazdasági - társadalmi hatások közé tartozik a szállások szempont is. Egy mega sportesemény jelentősen növelheti az adott országba és városba érkező turisták számát, a sportrendezvény ideje alatt, ezért a rendező országok, és az esetleges magánbefektetők számára is érdekelt fejleszteni ezt a területet (Barreda et al., 2017). Azonban nem csak a profit szerzés céljával szükséges fejleszteni a szálloda ipar területét, hanem a legnagyobb nemzetközi sportesemények - mint az általam is vizsgált Olimpia - elvárásokat állítanak fel a rendező ország számára, hogy mekkora mennyiségben különítsen el szabad szobákat, a sporteseményre érkező látogatóknak. Az általam vizsgált Olimpiánál, ez 40 ezer szabad szoba, amely véleményem szerint a nagyobb városok számára is kihívás lehet. A szempontrendszer szemlélteti, hogy e létesítmények elkészülése, akár 5-7 évet is igénybe vehet, így ezen a területen is megjelenik a megasportesemények sajátossága, azaz, hogy a kiadások már évekkal a sportrendezvény előtt létrejönnek. (András & Kozma, 2014, Müller, 2015; Tünde & Győr, 2015). Ezért rendelkezik a szállások szempont gazdasági - társadalmi hatásokkal egyaránt, mivel a sportrendezvény előtti időszakban, az építés szakaszában, építőiparban, míg a rendezvény közben és után a vendéglátóiparban növekszik a foglalkoztatottak száma. A 2008-ban rendezett Pekingi Olimpiánál pontos adatokat is találtam, mely szerint 130 ezer új munkahely jött létre a vendéglátóiparban, az Olimpiának köszönhetően, igaz a korábbi tapasztalatok alapján – vélhetően - nem mindegyik hosszútávon.

A kutatómunkám során 5 Olimpiából 3-nál találtam nyilvános adatokat a szállások mennyiségi változásával kapcsolatban (szempontrendszer). A 3 adat jelentősen eltér egymástól

- › 2004 Athén 20%-os növekedés

- › 2008 Peking 7%-os növekedés
- › 2016 Rio 40%-os növekedés

Ezek az eltérések vélhetően a szállodaipar fejlettségére, nagyságára utalhatnak a rendezvényt megelőző időszakban. Balog (2019) alapján minimum 35 ezer szabad szoba szükséges egy Olimpia megrendezéséhez, amivel a rendező városnak rendelkeznie kell. A fenti adatok eltérését magyarázza az is, hogy Peking esetében 10 ezer új szoba csak 7%-os növekedést, addig Rioban 30 ezer új szoba 40%-os növekedést jelent. Athén esetében csak az új ágyak mennyiségi növekedéséről találtam adatot, ami 120 ezer volt és 20%-os növekedés. Ha átlagban egy szoba 4 db ágygal rendelkezik, akkor gyorsan kiszámolhatjuk, hogy 30 ezer új szoba jöhetett létre úgy, mint Rioban, azonban míg előbbinél ez 20%-os növekedést hozott létre, addig utóbbinál ez már 40%-os növekedést jelentett.

Az általam vizsgált 5 Atlétika VB-ről nem találtam adatokat, új szállások, hotelek létrejöttéről. Ezt indokolhatja egyrészt, hogy az Atlétika VB időtartama rövidebb, másrészt a két sportesemény közötti „nagyság különbségre” is utalhat.

Közlekedés

A harmadik szempontom, amelyet a gazdasági – társadalmi hatások közé soroltam, a közlekedés. A NOB elvárásai a rendező ország felé a közlekedéssel kapcsolatban is magasak. Az akár 500 ezer néző mellett, 150-200 ezer akkreditált személy utaztatása egy nap, bármely város számára kihívást jelent (Balog, 2008). A fenti szállás szemponthoz hasonlóan az építkezések évekkal a sportesemény előtt megkezdődnek, azaz a gazdasági hatása itt jelenik meg. Vélhetően a megújult, vagy teljesen új autópályáknak, vasútvonalaknak, repülőtereknek a sportesemény után is van megfogható gazdasági hatásuk, mégpedig e szolgáltatások értékesítéséből. A közlekedés és a tömegközlekedés fejlesztésének pozitív társadalmi hatása közé tartozik, hogy a mindennapi úgynevezett „álló forgalmat” jelentősen csökkenteni lehet. Az Athéni Olimpia esetében, a tömegközlekedést sikerült olyan mértékben javítani, hogy 70 ezer autóval kevesebbet használnak az ott élők, amely az álló forgalmat is napi szinten 2 órával csökkentette. (olympics.org; Tziralis et al., 2008) Ezáltal, nem csak gyorsabban juthatnak el egyik pontból a másikba az ott élő emberek, hanem környezettudatosabban is, amellyel a levegő tisztaságához is hozzájárulnak, amely szintén hozzájárul a helyiek életminőségéhez.

Kutatásom során az 5 vizsgált Olimpiából 4-nél találtam a közlekedés és tömegközlekedéshez kapcsolódó változásokat. Három vizsgált Olimpiánál, az Athéni, a Peking és a Rioi nyári játékok estében jelentős változás látható a tömegközlekedés változásában, így elmondható,

hogy egy Olimpia megrendezése, megfelelő alkalom a rendező ország számára, az általános infrastruktúra, e részének fejlesztésére. A Londoni Olimpiánál ez a nagymértékű közlekedésfejlesztés nem figyelhető meg, azonban a Rio Olimpiával egyetemben, jelentős mennyiségű kerékpárút bővítés történt. Ez a helyi lakosság számára egyrészt egy környezettudatos közlekedési formát biztosít, másrészt segíthet egy sportoló nemzet kialakulásában is. Az 5 vizsgált Atlétika VB esetében itt sem találtam adatokat, a szállás szempontjához hasonlóan.

Gazdasági – Környezeti hatások

Turizmus változása

A mega sportesemények vonzzák a turistákat (1. táblázat). A sportrendezvény ideje alatt rengeteg turista és sportoló érkezik a rendező ország városába, ami megnövekedett bevételhez vezet, ami turizmusból és vendéglátásból származtatható (Bene & Mór, 2017). Egy jelentős sportesemény sikeres megrendezése pozitív hatással lehet a rendező ország imázsára, amelynek eredményeképpen, az elsősorban a sportrendezvényre érkező turisták, a későbbiekben turisztikai céllal visszatérhetnek az adott országhoz (Irmay, 2018). A fentiek alapján elmondható, hogy turizmusból létrejövő hatások, egyrészt rövidtávon a rendezvény ideje alatt, és hosszú távon a sportrendezvény után járulnak hozzá a rendező ország gazdaságához.

A környezeti hatások közé, a zaj és hulladéktermelés mellett, a sportesemény környezetre és a természetre gyakorolt hatásait értjük (András & Kozma, 2014). A mai posztmodern világunkban, mind globálisan, mind a sportesemények rendezésekor kiemelt szerepet kap a fenntarthatóság. A sport, ha nem is közvetlenül, de közvetetten jelentős ökológiai lábnyomot hagy maga után. Ez az infrastruktúra fejlesztése mellett, főként a sportolók és szurkolók utazásaiból, média jelenlétéből adódik össze. (Miller, 2018)

Az általam vizsgált 5 Olimpiából, 4-nél megfigyelhető a megnövekedett turizmus a rendező országban. A Tokiói Olimpia, nézők nélkül zajlott, így itt természetesen változás nem történt a játékok ideje alatt. A kutatásom során a következő változásokat találtam a turizmus terén:

1. Athén 2004: **8,94%-os** növekedés a játékok ideje alatt;
2. Peking 2008: **3 millió turista** a játékok ideje alatt;
3. London 2012: **3 millió külföldi, ebből 590 ezer** az Olimpiára érkező a játékok ideje alatt;
4. Rio 2016: **541 ezer külföldi** turista;

5. Tokió 2020: nézők nélkül

A fenti felsorolás alátámasztja, hogy egy mega sportrendezvény valóban egy turisztikai látványosság. Továbbá arra a következtetésre juthatunk, hogy egy Olimpiára érkező külföldi turisták száma, valahol 500-600 ezer fő között lehet. A Pekingbe érkezett turista mennyiség elsőre kimagaslónak tűnhet, azonban ebbe a 3 millió turistában benne vannak a belföldi és nem az Olimpiára érkezett turisták is. Athén esetében pontos adatot nem találtam, de az Athénba érkezett turisták száma 8,94%-kal nőtt az azt megelőző évhez képest. Athén esetében azt is megtudjuk, hogy az Olimpia, rendezést követő 12 évben közel megduplázódott a turisták száma, ami 12-ről 23,5-re nőtt az évek alatt, míg Rióban 4,8%-os növekedés volt tapasztalható a turizmusban, az Olimpia évében.

A kutatásom során vizsgált 5 Atlétika VB-ből 3-nál találtam adatokat, a megnövekvő turizmusban a sportesemény vonatkoztatásában. Ezek

1. London 2017: **372,437 vendégéjszaka**; (worldathletics.org)
2. USA 2022: **110 ezer vendégéjszaka**; (industry.traveloregon.com)
3. Budapest 2023: **460 ezer vendégéjszaka**; (<https://turizmus.com/>)

A felsorolás itt is igazolja azt, hogy egy megasportesemény valóban turisztikai látványosság. Magyarország esetében az Atlétika VB nem kevesebb, mint 38%-os növekedést hozott a turizmusban, az előző évi adatokhoz képest. Az országimázs javulásának köszönhetően, vélhetően a jövőben többen is visszatérnek hazánkba, így a sportesemény hosszú távon hozzájárulhat Magyarország gazdasági növekedéséhez.

Gazdasági – Társadalmi – Környezeti hatások

Sporthelyszínek

A mega sporteseményekre létrehozott sporthelyszínek egyaránt rendelkeznek gazdasági és környezeti hatásokkal. A fentiek alapján már jól ismerhetjük a felújított, vagy új létesítmények gazdasági hatásait, amelyek a sportrendezvény előtt akár évekkel jelentkeznek. Egy mega sportrendezvényre épülő stadionok abban az esetben tudnak hosszútávú munkahelyeket biztosítani, és gazdaságilag fenntarthatóan működni, ha azok üzemeltetése is fenntartható (András & Máté, 2016; Bulcsú et al., 2018). Fontos meghatározni a létrejövő sportinfrastruktúra funkcióját, hogy később a versenysport, vagy a szabadidősport számára lesz elérhető, esetleg mind a kettő, vagy más rendezvény is megrendezésre kerülhet az adott létesítményben. Erre a gazdasági fenntarthatóság szempontjából, a 100%-os kihasználtság a cél (Gyömörei & Máté, 2019). Vélhetően ezért jelentek meg többségében az elmúlt 15-20 évben a multifunkcionális

sportlétesítmények, melyek középpontjában a gazdaságosság és a városfejlesztés áll (Bács & Kozma, 2018). A multifunkcionális sportlétesítményekben, a multifunkcionalitás két formában jelenik meg, a játéktérhez kapcsolódó és az épülethez kapcsolódó multifunkcionalitás.

A mega sportesemények egyik indirekt társadalmi következménye, a sportesemény után bekövetkező növekvő fizikai aktivitás. Vörös és Kovács (2020) kutatása megállapítja, hogy a nemzetközi, és mega sportesemények rendezésekor, a politikai-gazdasági szereplők, a növekvő fizikai aktivitás mellett érvelnek, ugyanis a nézőket ösztönözheti a sportolásra a sportolói teljesítmény. Ez a jelenség a mega sportesemények egyik jellemzője, amelyet több kutatásban (Wicker & Sotriadou, 2013; Weed et al., 2015) "tricker down" effektusként jellemeznek. A tricker down effektus szerint, a sportesemény megrendezése előtt, növekszik az aktív sportolók száma. Wicker és Sotriadou (2013) kutatásában a 2006-ban Ausztráliában megrendezett Nemzetközösségi játékok (Commonwealth Games) tricker down jelenségét vizsgálta, melyben a fizikailag aktívak száma 5,9%-kal növekedett. Kokolakakis (2018) kutatásában hasonló növekedésről számol be, a szintén Ausztráliában rendezett Olimpia kapcsán. A 2000-ben megrendezett nyári játékok előtti évben 4%-kal növekedett a fizikailag aktívak száma az országban. Szintén 4%-os fizikai aktivitásnövekedésről számol be Weed és mtsi (2015) kutatásában, a Barcelonában rendezett Olimpia kapcsán. A fentiek alapján nem véletlenül jelenti ki Weed és mtsi (2015), hogy amennyiben egy Olimpia (véleményem szerint minden más mega sportesemény) megrendezése elsődleges célja, a fizikai inaktivitás csökkentése, akkor a sportesemény egy rossz befektetés lesz. Ez az állítás annak tudatában bizonyosodik be, hogy kutatók többsége arra a következtetésre jut, hogy a fizikai aktivitás növekedése, egy mega sportesemény következtében, csak rövid hatású, és az esemény követően visszaesik a kezdeti szintre (Wicker & Sotriadou, 2013 Weed, 2015; Kokolakakis, 2019).

A mega sporteseményekre létrehozott sportlétesítmények a felépítésük után környezeti szempontból rontják a talaj termelőképességét, amely összefüggésben állhat azzal, ezek a létesítmények jelentős nagyságúak, mivel a mega sportesemények grandiózus befogadó készségű létesítmények létrehozását írják elő (Tamás & Máté, 2015; Ráthonyi & Ráthonyi, 2016).

A kutatásom során azt vizsgáltam, hogy az Olimpiát rendező országok milyen mértékben használnak már meglévő, vagy ideiglenes sportlétesítményeket, és milyen mértékben építenek új sportlétesítményeket. A legkevesebb sportlétesítményt London használta 32-vel, míg a legtöbb sportlétesítményt használó, Tokió városa volt 43 használt sportlétesítménnyel (szempontrendszer). Ez a különbség azért lehetséges, mert egyes sportágak megrendezésre kerülhetnek külön, de akár azonos helyszínen is (például cselgáncs – birkózás, úszás –

szinkronúszás – bűvarkodás) (Balog, 2008). A különbséget okozhatja, hogy egyes források olyan helyszíneket is sporthelyszíneknek tekint, amely sportágaknak a természet a helyszíne, és nem egy létesítmény (maratonfutás, mtb kerékpározás). Az általam vizsgált 5 Olimpiából 4 többségében már meglévő, vagy ideiglenes sportlétesítményeket alkalmazott, ezzel növelve gazdasági – társadalmi – környezeti fenntarthatóságát is. Ezen belül is kiemelkedik a 2012-es Londoni és a 2020-as Tokiói Olimpia, előbbi 6 utóbbi 8 új sportlétesítményt hozott létre a sportesemény végett. Ezt a tendenciát kívánták folytatni 2024-ben a Párizsi Olimpián, ahol a sportlétesítmények 95%-a már meglévő vagy ideiglenes sportlétesítmény volt (paris2024.org). Az Atlétika VB esetében elég csak egy sportlétesítménnyel rendelkeznie a rendező országnak. A kutatásom során vizsgált 5 VB közül, az Olimpiához hasonlóan itt is észrevehető a gazdasági – társadalmi – környezeti fenntarthatóságra való törekvés. 5-ből 4 atlétika VB esetében már meglévő sporthelyszínen rendezték meg a Világ Bajnokságot. A fenntarthatóságra való törekvést mutatja az is, hogy 2 db helyszín Doha és Budapest visszaépíthető sportlétesítményt tervezett, ezzel is gazdaságilag fenntarthatóbbá vált a létesítmények üzemeltetése.

Olimpiai falu

A következő szempont, amely szintén érinti a fenntarthatóság három alappillérét, az olimpiai falu. Gazdasági szempontból az előkészületi szakasznál ugyanúgy, mint a szállodák, közlekedés, sporthelyszínek esetében, már évekkkel előbb elkezdik az építtetését, amely szintén fokozza a foglalkoztatottságot az építőiparban. A szempontrendszerünkben látható, hogy egy ilyen falu építtetése költséges folyamat. A legolcsóbb a 2004-es Athéni 287,9 millió euróba került, míg a legdrágább a 2020-ban rendezett Tokiói Olimpiáé volt a maga 1,1 milliárd eurójával. Ezek az apartmanok, amelyekből 3000-3600 db készül, (szempontrendszer) a sporteseményt követően értékesítésre kerülnek, amelyek bevételt hozhatnak a rendező országnak, városnak. Ezek az értékesített lakások adják a pozitív társadalmi hatását az olimpiai faluknak, mivel így újonnan létrejött, vélhetően modern lakóhelyek, az ott élő társadalom számára lesznek elérhetőek. Az olimpiai faluk, építésük során hasonlóan terhelik a környezetet, mint a sportlétesítmények, azonban követendő példa lehet a Pekingi Olimpiai falu, ami a szigetelésteknikája, az esővíz újra hasznosítása és a jelentős napelem használata miatt ökodíjat kapott. (építészforum.hu)

Múltbéli tapasztalatok

A harmadik szempont, amely szintén a fenntarthatóság három pillérét érinti, a múltbéli tapasztalatok, amelyet „kakukktójásnak” is mondhatunk ebben a felsorolásban. Ugyanis inkább

közvetetten érinti a gazdasági – társadalmi – környezeti hatásokat, mintsem közvetlenül. A kutatómunkám során, múltbéli tapasztalatnak vettem az Olimpiát, az Atlétika VB-t és a 6 látványsportág Európa és Világ Bajnokságait.

Gazdasági szempontból az előkészületi szakasz tartozik ide, azaz

1. Sportlétesítmény létrehozása;
2. Közlekedés javítása;
3. Szállodák építése;
4. Olimpiához, Olimpiai falu építése;

Gazdasági szemponthoz tartozik továbbá a sportesemény közben és utána létrejövő megnövekedett igény, a vendéglátásban és turizmusban, és a létrejövő sportlétesítmények és egyéb infrastruktúrák üzemeltetése.

A múltbéli tapasztalat olyan szempontból érintheti a társadalmat, hogy sportesemények, és azokhoz létrehozott sportlétesítmények hatására, növekedhet a sportolási kedv, amely a társadalom humántőkéjét gyarapíthatja.

Végül a megrendezett sportesemények hatására a környezet is változik, mivel új általános és sportinfrastruktúra jön létre az adott városban, vagy térségben, ami hatással van a fenntarthatóság utolsó pillérére, a környezetre.

Megbeszélés

Dolgozatom megírása előtt három hipotézist állítottam fel. Az első, hogy a mega sportesemények hosszú gazdasági hatásokkal járnak a rendező országok számára. Ezt az állítást igazolja, és szemlélteti vizuálisan a 4. táblázat.

4. Táblázat

A mega sportesemények rendezésével járó hosszú gazdasági hatások.

Pozitív hosszútávú gazdasági hatások	Negatív hosszútávú gazdasági hatások
☺ Turizmus hosszútávú növekedése	☹ Magas költségekkel járó sport infrastruktúrafejlesztés
☺ Hosszútávú munkahelyek létrejötte	☹ Magas költségekkel járó általános infrastruktúrafejlesztés

A 4. táblázat a mega sportesemények rendezésével járó hosszútávú gazdasági hatásoknak mind a pozitív, mind a negatív oldalát kívánja szemléltetni.

Dolgozatom elkészítése során arra a következtetésre jutottam, hogy a mega sportesemények hosszú gazdasági hatásai inkább negatívak, mint pozitívak, mivel a

sporteseményekhez kapcsolódó direkt és indirekt beruházások költsége nagy terhet rak a rendező országra, ezzel igazolva, a 2. táblázatban szereplő kutatók többségét is, mely szerint egy mega sportesemény nagy költségekkel jár.

Második hipotézisem: A mega sportesemények hatására megnövekszik a sportolás iránti hajlandóság, a lakosság körében, nem igazolódott be. Annak ellenére, hogy az általam vizsgált irodalmakban 4-5%-os növekedést írtak le a kutatók, a mega sporteseményt megelőző évben, a kutatók arról számolnak be, hogy ez a növekedés a sportesemény után hamar visszaesik a kiinduló szintre. Ez azt jelenti, hogy a második hipotézisem csak rövidtávon igazolódik, azaz ebben az esetben nem történik meg a fenntartható fejlődés, mivel ez a fejlődés a mega sportesemény után visszatér a kiinduló helyzetbe.

Harmadik hipotézisem a mega sportesemények és a környezeti fenntarthatóság kapcsolatára irányult. Kutatásom során kiderült, hogy egy mega sportesemény kapcsán az új sporthelyszínek és a turizmus terheli legnagyobb mértékben a környezetet. Az általam vizsgált öt darab Olimpiából négyenél már meglévő vagy ideiglenes sporthelyszínt preferálták, míg az Atlétika Vb esetében ötből négy már meglévőt, egyedül a Budapesti stadion épült újonnan, azonban itt is figyelembevéve a környezeti fenntarthatóságot, barna területre épült. Így a fentiek alapján elmondható, hogy a sporthelyszínek kiválasztásánál már a meglévő sportlétesítményeket preferálják, ezzel védve a környezetet.

Összefoglalás

Dolgozatom lezárásaképpen néhány összefoglaló megállapítást tennék, amelyek segíthetik a további hazai rendezésű jelentős sportesemények megrendezését, illetve, amikre érdemes lehet figyelmet fordítani egy esetleges hazai rendezésű Olimpia esetében.

1. A már meglévő sport infrastruktúra kihasználása, szükség esetén renoválása.
2. Amennyiben új sportinfrastruktúra szükséges, az multifunkcionális szerepet tudjon betölteni.
3. Törekedjünk a 4. táblázatban szereplő pozitív hosszútávú gazdasági hatások maximalizálására.
4. A sportesemény által ösztönözzük a lakosságot a fizikai aktivitásra a sportesemény után is. (szabadidős és rekreációs sport)